

Conc. si agat perfecto modo, **Nego. conc. min.** et **Nego cons.** Natura enim agit tantum *executive* propter finem, ad quem dirigitur a perfectissimo agente intellectivo, nempe a Deo.

Obiect. 2^a. Si natura ageret propter finem, numquam deficeret a fine. Atqui aliquando deficit a fine. Ergo natura non agit propter finem.

Resp. *Dist. mai.* numquam deficeret a fine, quantum est ex se, *Conc.* propter aliquod impedimentum, **Nego. Contrad. min.** et **Nego cons.** Solution et retorsio argumenti iam patent ex Scholio 2.

Obiect. 3^a. Si natura ageret executive propter finem sub directione divina, nunquam posset a fine deficere. Atqui aliquando deficit a fine. Ergo saltem dicendum est eam non dirigi ad finem a Deo.

Resp. *Dist. mai.* Si natura a Deo ita dirigeretur ad finem, ut ipsa nullo modo ageret in linea causae secundae, *Conc.* si natura agit in linea causae secundae, *Subdist.* non deficeret *in pluribus* (sicut revera non deficit), *Conc.* non deficeret *in paucioribus*, *subdist.* si haec possilitas deficiendi non exigeretur ab universaliori bono, quod est perfectio universi, *Conc.* si haec possilitas deficiendi exigitur ab universaliori bono, quod est perfectio universi, **Nego. Nego cons.** Ad perfectionem universi requiritur multitudo agentium naturalium secundum diversa genera et species, quorum unum aliquando potest esse impedimento alteri. Attamen a Divina Providentia haec virium oppositio ita regitur, ut defectus naturales contingent in paucioribus per debitam subordinationem agentium particularium, agentibus universalioribus (1).

Obiect. 4^a. Ex operatione naturae aliquando sequitur damnum, ex gr. ex pluvia corruptio frumenti in agro. Atqui id non contingere, si natura operaretur propter finem. Ergo etc.

Resp. *Dist. mai.* damnum particulare et ut in paucioribus, *Conc.* damnum universale, et ut in pluribus, **Nego. Contrad. min.** et **Nego cons.** Responsio patet ex Scholio I.

Obiect. 5^a. Proprietates quae consequuntur necessitatem materiae, non dependent a fine. Atqui omnes proprietates rerum naturalium sequuntur necessitatem materiae. Ergo non dependent a fine.

Resp. *Dist. mai.* si sequerentur necessitatem materiae independenter ab eius ordinatione ad formam, *Conc. secus, Nego. Contrad. min.* Sequuntur necessitatem materiae *dependenter* ab eius ordinatione ad formam, quae est finis immediate a natura intentus, *Conc.* independenter a tali ordinatione, **Nego. Nego cons.** Quamvis necessarium sit adsumere materiam determinato modo dispositam ad habendam aliquam rem secundum speciale formam ex. gr. serram, tamen non ideo intenditur talis res ex. gr. serra, quia materia est ita disposita, sed ideo assumitur materia tali modo disposita, ut habeatur res existens in tali

(1) Cfr. S. Th. 1, p. q. 103. a. 3. ad 2.

forma. Verum quidem est non posse absque tali materia obtineri talem finem, sed haec necessitas non est *absoluta* sed *ex suppositione*, videlicet, supposito, quod debeat obtineri talis finis, necesse est ut adhibeat talis materia. Et ideo *necessitas* se tenet ex parte materiae, sed *ratio necessitatis* ex parte finis. Aristoteles in II. Physic. et S. Thomas in suo Commentario Lect. 15. praeclare declarant hanc necessitatem. En pauca verba ex citato loco decerpta: «... Si debeat fieri domus, quod est « finis generationis (secundum quid dictae, id est aedificationis), necesse « est hoc fieri, aut praexistere, scilicet materiam, quae propter finem « est: sicut lateres et lapides necesse est praexistere si domus fieri « debet. Non tamen quod finis sit propter materiam; sed non erit, si « materia non sit; sicut domus non erit, si non sint lapides: et serra « non erit si non fuerit ferrum. Sic igitur manifestum est, quod in « rebus naturalibus dicitur esse necessarium, quod se habet per modum « materiae vel materialis motus; et ratio huius necessitatis est ex fine. « Propter finem enim necessarium est esse materiam talem».

QUAESTIO XI.

DE CORPORUM ACTIVITATE.

Quum argumenta, quae in Philosophia Prima Thesi 29. attulimus ad demonstrandum creaturas esse in linea causarum secundarum veras causas efficienes suorum effectuum, extendantur ad ipsas creaturas corporeas; abstinemus ab eadem veritate iterum demonstranda. Inquidendum potius nobis est utrum actio corporum reducatur ad purum motum localem, necone. Sed in antecessum speciales quasdam difficultates contra ipsam corporum activitatem proponere et dissolvere iuvabit.

OBIECTIONES CONTRA CORPORUM ACTIVITATEM.

92. **Obiect. 1^a.** Corpora sunt maxime remota a primo agente, nempe a Deo. Atqui omne agens particulare in tantum agit, in quantum participat virtutem agendi a primo activo. Ergo corpora non agunt.

Resp. *Dist. mai.* Corpora sunt maxime remota a primo agente, ita tamen ut participant esse actu, licet in infimo gradu, *Conc.* ita ut nullo modo participant esse actu, **Nego. Conc. min.** et **Nego cons.** Ex hac difficultate sequitur tantum substantias materiales esse minus activas, quam substantiae spirituales, quia operari sequitur esse.

Obiect. 2^a. Corpora habent formam determinatam per materiam quantitati subiectam. Atqui determinatio per quantitatem coarcat formam, ne possit per actionem se extendere in aliam materiam. Ergo corpora nullo modo agunt.

Resp. *Conc. mai. Dist. min.* coarctatio quantitativa determinat atque limitat actionem substantiae materialis, *Conc.* eam omnino impedit, *Nego. Nego cons.* Ad rem S. Thomas (1) ait: « Agere, quod nihil aliud est, quam facere aliquid actu, est per se proprium actus. Unde et omne agens agit sibi simile. Sic ergo ex hoc, quod aliquid est forma non determinata per materiam quantitati subiectam, habet quod sit agens indeterminatum et universale; ex hoc vero quod sit determinata ad hanc materiam, habet quod sit agens contractum et particulare ».

Obiect. 3^a. Actio substantiae corporalis deberet fieri per contactum. Atqui per contactum nequit actuari potentia subiecti, cum corpora se tangant per extrema quantitatis, quod non sufficit ad actuandum subiectum. Ergo etc.

Resp. *Dist. mai.* Actio deberet fieri per contactum molis simul et virtutis, *Conc.* solum per contactum molis, *Nego. Contrad. min.* *Nego cons.* Ad applicandam virtutem corpoream requiritur contactus molis, quum qualitates insint substantiae corporeae mediante quantitate (cf. n. 48.).

Obiect. 4^a. Agens particulare eget subiecto, quod sit imperfectius agente, quodque recipiat eius actionem. Atqui non dantur subiecta imperfectiora corporibus. Ergo corpus nequit esse agens.

Resp. *Dist. mai.* Agens particulare eget subiecto *simpliciter* imperfectiori, *Nego;* *secundum quid* imperfectiori, videlicet quod sit in potentia ad formam recipiendam, *Conc. Dist. min.* si corpora sumantur generice, *Conc.* si sumantur *specifice* vel numerice, *Nego.* Nam dantur corpora quaedam aliis perfectiora tum quoad perfectiones essentiales, tum quoad perfectiones accidentales. Hinc ratione alicuius perfectionis accidentalis potest corpus specifice inferius, agere in corpus specifice superius: sic aqua calida calefacit manum frigidam.

THESIS XXII.

Actio corporum non consistit in solo motu locali, sed etiam ad alterationes et generationes substantiales se extendit.

PRAENOTIONES.

93. I. Certamen nobis est contra Atomistas, qui asserunt corpora agere et pati ad invicem per purum motum localem. Nos enim cum Schola Aristotelis et S. Thomae tuemur corpora agendo in alia corpora non solum movere ea localiter, sed producere in eis veras qualitates,

(1) 1. p. q. 115. a. 1.

videlicet movere ea etiam motu alterationis, et hac mediante generare novas substancialias corporeas. Quinimmo contendimus ipsius motus localis initium et conservationem haberi non posse nisi corpus movens causet in mobili qualitatem, quae hoc alteret et vi huius alterationis pergere ipsum faciat in alium locum.

II. Aliud est motum localem comitari omnes corporum alterationes, aliud est motum localem identificari cum eis. Primum verum est, immo ceu necessarium a nobis propugnatur, secundum reicitur ut falsum non solum a Peripateticis sed etiam a quibusdam recentioribus Physicis et Chimiae experimentalis cultoribus, qui in atomistarum castris militant (1).

III. Necessitas motus localis tamquam conditionis necessario requisitae ex parte corporis agentis appareat ex eo quod corpus agens nequit movere patientis nisi per contactum quantitativum ad quem requiritur motus localis. Necessitas eiusdem motus ex parte patientis, ex eodem principio dimanat. Videlicet, quum qualitates substancialiae corporeae huic inhaereant mediante quantitate, necesse est, si corpus alterari debeat secundum qualitatem, ut moveatur ab agente mediante quantitate: iamvero si moventur partes extensae, quatenus extensae, eo ipso mutant locum vel situm, videlicet moventur localiter. Ergo in ipso corpore paciente alterationes necessario comitatur motus localis.

IV. Haec necessitas connexionis motus localis cum caeteris motibus mirifice ostendit a) cur omnimoda proportio semper vigeat inter motum localem eiusque leges et caeteros motus eorumque leges, b) quam perverse ratiocinentur adversarii qui, ex eo quod alterationes, calculo subiici possunt et regi legibus motus localis, inferunt identitatem inter motum localem et caeteras corporum actiones passionesque. Sed haec uberior patebunt ex Demonstratione Thesis.

PROBATUR THESIS.

94. I. Si omnis actio transiens corporum considereret in mero motu locali, corpora revera non agerent. Nam actio praedicamentalis supponit in paciente potentiam intrinsecam, quae vi actionis corporis agentis educatur in actum. Iamvero in puro motu locali, considerato independenter a quacumque alteratione praevia, non actuatur intrinsica potentia patientis, quum mutatio huiusmodi esset mere extrinseca: locus enim est aliquid extrinsecum locato. Ergo si iuxta adversarios corpora agentia non causarent in patientibus ullam qualitatem intrinsicam distinctam a mera mutatione loci, corpora revera non agerent.

(1) Cfr. Hirn. « Exposition analytique et expérimentale de la théorie mécanique de la Chaleur » tom. I. pag. 272.

II. Si praeter mutationem localem, corpus impellens non causaret in corpore impulsu aliquam intrinsecam qualitatem seu formam, haberemus effectum absque proportionata causa, nempe initium et conservationem motus in corpore inerte absque ulla intrinseca perfectione ipsi collata. Atqui repugnat dari effectum absque proportionata causa. Ergo necesse est concedere corporibus moventibus virtutem causandi in mobili qualitates distinctas a mero motu locali idest a mera translatione de uno in alium locum. Et sane quum ad motus rationem requiratur, ut sit semper *in fieri*, eius existentia et duratio concipi nequit, nisi incessanter eius causa perseveret. Iamvero cessante impulsu moventis, haec causa nequit esse alia quam vis quaedam motrix intrinseca corpori moto ipsumque iugiter sollicitans ad motum localem. Ergo ad motum localem explicandum admittere debemus corpus movens alterare corpus mobile, quod vi qualitatis per alterationem productae pellatur de uno loco in alium.

III. Si nullum aliud principium activitatis poneretur in corporibus nisi motus mere localis, exclusa quacumque qualitate alterante, esset impossibilis ulla sensatio. Atqui sensationes dantur. Ergo praeter motum mere localem qualitates quaedam alterantes admittendae sunt in corporibus. *Probatur sequela maioris.* Motus mere localis est ex genere suo aliquid quod non est primo et ratione sui sensibus perceptibile, sed percipitur ratione coloris, soni, caloris etc. ipsius subjecti moti. Sic non possumus advertere sensibus agitationem oceanii, cursum equi, avis volatum nisi visu, vel auditu vel tactu ea percipiamus. Atqui id quod non est sensibile ratione sui, sed ratione alterius, non potest ex se solo in linea agentis extrinseci determinare sensationes. Ergo si nullum aliud principium activitatis poneretur in corporibus, nisi motus mere localis, exclusa quacumque qualitate alterante, esset impossibilis ulla sensatio (1).

(1) Confirmatur hoc argumentum ex modo quo connexio inter motum localem et qualitates sensibiles, locum habet et novum inducitur argumentum ad ostendendum distinctionem inter motum mere localem et qualitates sensibiles activas corporum inorganicorum. Afferimus verba cl. P. L. de San, in Cosmologia n. 257. « Hoc ipsum videlicet connexio et proportio inter qualitates sensibiles et motum localem) esset inexplicabile, nisi admittatur omnem qualitatem sensibilem esse virtutem quamdam localiter motricem, non quidem *principalem*, sed *instrumentariam*, ex qua videlicet, tamquam ex instrumento quodam moventis extrinseci, efficienter resultet in corpore, cui imprimitur, motus localis. Hoc porro posito, necessario dicendum est, per omnem vim, per quam corpus aliquod regni inorganici alterat aliud corpus, eius qualitates immutando; quasi *secundario* et ex *consequenti* produci in hoc alio corpore motum localem. Itidemque ex rationibus mechanicis aliquanto altius repetitis facile est ostendere, physice esse impossibile, ut corpus aliquod localiter moveat aliud corpus, quin eadem vi qua illud localiter movet, illud per prius etiam alteret. Adeo ut universaliter asserendum sit, per omnem vim, qua corpus aliquod regni inorganici agit in aliud corpus, *primario* alterari hoc aliud corpus, et *secundario* ac velut ex *consequenti* idem illud corpus, quantum est de se, localiter moveri ».

IV. Corpora ita agunt in alia corpora ut pertingant ad producendas alias substantias corporeas cum suis proprietatibus secundum varios gradus perfectionis vitae vegetativae, sensitivae et rationalis. Iamvero diversitas substantiarum earumque proprietatum tum numerica tum specifica, praesertim secundum varios gradus vitae, nequit reduci ad meram diversitatem dispositionis localis atomorum earumque motuum. Ergo virtutes activae corporum extenduntur ultra productionem meri motus localis (1).

OBJECTIONES.

95. **Obiect. 1^a.** Omne agens agit sibi simile. Sed motus localis generat calorem et producitur a calore. Ergo motus localis et calor sunt eiusdem naturae. Atqui caeterae qualitates activae corporum inorganicorum, videlicet lux et electricitas, reducuntur ad calorem. Ergo saltem corporum inorganicorum activitas reducitur ad motum localem.

Resp. Dist. mai. Omne agens agit sibi simile vel secundum speciem, vel secundum genus, vel secundum analogiam, *Conc.* tantum secundum speciem, *Nego.* *Dist. min. 1ⁱ syll.* motus localis generat calorem virtute propria, *Nego*; virtute qualitatis receptae in mobili a movente, *Conc. Nego 1. consequentiam et min. 2ⁱ Syll.* Etenim a) praeter lucem et electricitatem dantur aliae qualitates activae impressae a generante ex. gr. affinitas, elasticitas, etc. b) lucem et electricitatem esse formalites ab invicem et a calore distinctas ipsi scientiarum experimentalium moderni cultores tuentur. Quapropter iure negamus consequentiam integri polysyllogismi nobis obiecti.

Obiect. 2^a. Principia Mechanicae applicata phoenomenis physicis eorum scientificam explicationem exhibent. Atqui Mechanica non considerat nisi motum localem. Ergo omnia phoenomena physica, inter quae sunt activitates corporum, reducuntur ad motum localem.

Resp. Dist. mai. Principia Mechanicae exhibit scientificam explicationem phoenomenorum physicorum, quatenus considerantur sub ratione mensurabilium, *Conc.* Quatenus considerantur absolute secundum suam naturam, *Nego.* *Conc. min. Nego cons.* In tantum Mechanica iuvat Physicam experimentalem, in quantum motus localis definitam et constantem proportionem habet cum phaenomenis physicis naturae corporeae, cum quibus necessario connectitur, ut ex dictis in Praenotionibus et in argum. II. manifestum est. Ut autem appareat omnes

(1) Quot sint qualitates alterantes in corporibus inorganicis demonstrare abstinemus, quum id postulet multiplicem inductionem in physica et chimia experimentalia fundatam. Plura de hac re invenies apud Cl. Rubbini tum in eius *Physica experimentalis*, tum in Opusculo « Calore e Movimento » et apud superius laudatum (pag. 338.) cl. D. Albertum Farges « L'Obiectivité de la Perception des Sens Externes et les Théories Modernes. » *Etudes Philosophiques* vol. 5.

objectiones, quae, ab Adversariis petuntur a Mathematica peccare contra leges Dialecticae, quae vetant aliquid in conclusione introduci quod non erat in praemissis, animadvertisimus obiectum Matheseos esse quantitatem abstractam a natura et a caeteris proprietatibus subiecti. Quapropter quaecumque sit natura vel proprietates subiecti, mathematicae demonstrationes semper recte concludunt, quin ex earum conclusionibus quidquam inferri liceat ad affirmandum vel negandum id quod respicit essentiam substantiae et caeterorum accidentium subiecti.

Obiect. 3^a. Omnia sensibilia propria, nempe color, sonus, sapor, odor, durum et molle explicantur per motum localem. Atqui corpora agunt secundum sensibilia propria. Ergo omnis activitas corporum reducitur ad motum localem.

Resp. Dist. mai. Explicantur per motum localem, tamquam per formale constitutivum naturae eorum, *Nego*; tamquam per mensuram intensitatis eorum, et per conditionem requisitam ad alterationem in organo causandam, *Conc. Contrad. min.* independenter a motu locali, *Nego*; dependenter seu cum connexione cum motu locali, *Conc. Nego cons.* Responsio patet ex dictis in Praenotionibus et in Arg. IV. Adversarii semper confundunt motum localem cum causa eius sive proxima sive remota. Certum est sensationem non posse haberi absque aliqua alteratione causata a corpore sensibili in organo sentientis, similiter haec alteratio nequit haberi absque motu locali concomitante. Ex eo autem quod motus localis requiratur ut causa partialis vel ut conditio necessaria, perperam quis inferret motum localem esse adaequatam causam extrinsecam sensationum. Hoc enim est adeo falsum, ut nulla sensatio esset possibilis si daretur tantum motus mere localis, ut demonstravimus in argum. III. Unde in hac et similibus obiectibus conclusio latius patet quam praemissae.

Obiect. 4^a. Si praeter motum localem essent in corporibus inorganicis aliae qualitates activae et passivae, omnia corpora dicenda essent movere seipsa. Atqui tantum viventium est movere seipsa. Ergo in corporibus inorganicis non dantur qualitates activae et passivae praeter motum localem.

Resp. Dist. sequel. mai. Si idem corpus esset agens et patiens, *Conc. secus, Nego. Conc. min. Nego cons.* Motus non viventium sunt semper causati ab actione transeunte unius corporis in aliud. Quod si aliquando aliquod corpus videatur movere seipsum ad remotionem alicuius prohibentis, puta quum corpus elasticum, cessante compressione, redit ad pristinam figuram, hic motus quum non fiat a corpore in sua naturali dispositione constituto, refunditur in generans, quod tribuendo generato formam, tribuit ei determinationem ad omnia accidentia consequentia formam. Hinc remoto impedimento, corpus vi formae suae est determinatum ad pristinam dispositionem recuperandam. Haec ulterius patebunt ex dicendis in Psychologia.

Obiect. 5^a. Si unum corpus per qualitatem sibi intrinsecam ageret in aliud, causando eam in corpus patiens; qualitas agentis migraret in patiens. Atqui hoc dici nequit. Ergo.

Resp. Nego sequelam maioris. Nam corpus agens causat in paciente qualitatem non numerice sed specifice eamdem, per hoc quod determinat potentiam passivam patientis determinatione specifice simili propriae formae in cuius virtute agit. Sic sigillum non amittit suam figuram per hoc quod determinat ceram ad habendam actu figuram specifice eamdem. Cfr. Thes. 6. de eductione formarum de potentia materiae (1).

THESIS XXIII.

Quaecumque causa efficiens, sive corporea sit sive incorporea, sive creata sive increata, coniungi debet non solum a) immediatione virtutis, sed etiam b) immediatione suppositi cum suo proximo et immediato effectu; atque hic est sensus, quo dicitur actio in distans repugnare.

PROBATOR PRIMA PARS.

96. I. **Quoad omnia agentia.** Agens agere in aliud importat aliquem realem influxum ab agente procedere in passum. Iamvero si agens non esset realiter immediate coniunctum passo, eius realis influxus, dum procedit ab ipso, vel dicetur remanere in medio, quasi aliquid subsistens, vel immediate transire in aliquod medium susceptivum diversum a passo, vel neque remanere in medio quasi aliquid subsistens neque recipi in aliquo alio. Si dicatur primum, iam haec realitas per se subsistens esset immediatus effectus immediate coniunctus agenti. Si dicatur secundum, idest immediate transire in aliquod aliud susceptivum, iam hoc aliud esset verum patiens immediate coniunctum agenti. Tertium repugnat, quia quod neque in se subsistit, neque in alio, nihil omnino est. Ergo necesse est affirmare *proximum et immediatum effectum* agentis esse immediate coniunctum cum eo.

II. **Quoad agentia tantum corporea.** a) Corpora non agunt nisi per motum. Atqui idem motus est agentis ut a quo et patientis ut in quo (cf. n. 65.). Ergo impossibile est ut corpus agat in distans a suo proximo et immediato effectu. — b) Ad motum causandum in passo requiritur contactus quantitatibus corporis agentis cum paciente. Atqui unum corpus nequit quantitative contingere aliud nisi sit ei *contiguum*. Ergo impossibile est ut corpus aliquod agat in distans a suo proximo et immediato effectu. — c) Ipsa experientia sive vulgaris sive

(1) Cfr. S. Th. C. G. L. 3. c. 69.

scientifica eamdem veritatem confirmat. — *d)* Argumenta Aristotelis hoc idem demonstrantia paeclare evolvit S. Thomas in VII. Physic. lect. 3. et 4. (1).

PROBATUR SECUNDA PARS.

97. Quum virtus causae efficientis immediate coniungi debeat cum suo proximo et immediato effectu, ut in 1. parte demonstravimus; vel sermo est de causa agente increata, vel de causa agente creata.

Si est causa agens increata, nempe Deus, quum eius essentia sit sua virtus, oportet ut ipsa Divina Essentia adsit omnibus effectibus, in quibus est sua virtus.

Si autem est causa agens creata, quamvis eius virtus non sit sua essentia, tamen est eius accidens. Et ideo, quum accidens diffundi nequeat extra subiectum tamquam aliquid per se subsistens, oportet ut contactus virtutis creati agentis cum passo sit simul cum praesentia ipsius suppositi agentis.

Id autem locum habet modo convenienti naturae suppositi agentis. Nam si sit agens *corporeum*, sufficit *contiguitas* cum corpore paciente, nempe contactus dimensivae quantitatis: *contigua* enim sunt quorum extrema sunt simul. Si vero sit agens spirituale creatum, nempe angelus, ad habendum *contactum virtutis* requiritur ut ipsa eius substantia sit *definitive* in corpore in quod immediate agit (2).

OBICTIONES.

98. **Obiect. 1^a.** Nobilior est agens, quod potest producere effectum in absentia sua. Atqui Deus est agens nobilissimum. Ergo Deus producere potest effectum in sua absentia.

Resp. Dist. mai. Si agatur de effectu remoto, *Transeat*. Si agatur de effectu proximo, *Nego*. Nam, ut demonstravimus in Thesi contradictionem implicat effectum proximum alicuius causae concepi posse seiunctum a virtute inherente ipsi supposito operanti. *Conc. min.* *Nego cons.* « Ad 2. dicendum (ait S. Thomas) (3) quod illud, quod agit per suam absentiam, non est causa proxima eius quod fit, sed remota; virtus enim solis primo imprimitur in corpore sibi coniuncto, et sic deinceps usque ad ultimum... Similiter patet quod rex praeceptiens est causa prima (relative); sed exequens praeceptum est causa proxima et coniuncta. Deus autem immediate in omnibus operatur; unde oportet quod in omnibus sit ».

(1) Cfr. P. Suarez Metaph. (Disp. 18. sect. 8.). - P. Sylv. Maurus quaest. Philos. Tom. 2. q. 35.

(2) Cfr. S. Th. C. G. L. 3. c. 68. - 1. p. q. 8. a. 1.

(3) In I. Sent. Dist. 37. q. 1. a. 1.

Obiect. 2^a. Perfectius agens producere potest perfectiorem effectum. Atqui perfectior est effectus, qui potest conservari in esse, absente causa, quam qui non potest. Ergo Deus qui est perfectissimus agens potest producere talem effectum.

Resp. Dist. mai. Dummodo salvetur ipsa essentialis ratio effectus, *Conc.* si haec cessaret, *Nego*, quia tunc aliud esset simul effectus et non esset; quod contradictionem implicat. *Contrad. min.* perfectior est effectus, qui, absente causa *sui esse*, potest conservari in suo esse, *Nego suppositum*, qui absente causa *sui fieri*, quamvis cesseret *fieri*, potest perseverare in suo esse, eo quod remaneat in ipso causa *sui esse*, *Conc. Nego cons.*

« Ad 3. dicendum (ait S. Thomas l. c.), quod, sicut ex praedictis in corpore artic. patet, esse rei non potest conservari sine causa motente. Unde si sine aliquo agente esse rei conservetur, illud agens non erit causa essendi, sed fieri tantum (i. e. causa fiendi), sicut sigillum est causa figurae in cera, unde remoto sigillo remanet figura (cui stabilitas causatur in linea causae secundae a proprietatibus naturalibus cerae), sicut etiam de aedificatore dictum est; et hoc est agens imperfectum, unde ratio procedit ex falsis (suppositionibus). »

Obiect. 3^a. Generans causat esse compositi. Atqui, absente generante, generatum conservatur in esse. Ergo absente causa essendi, effectus perseverat in esse.

Resp. Dist. mai. Operando per motum et ex subiecto praeeexistente, *Conc.* operando sine motu et ex nihilo subiecti, *Nego*. *Concedo min.* et *nego cons.* Nam quamvis terminus motus generantis sit esse novi compositi, tamen *esse motus* non est *esse termini*. Hic autem resultat ex resultantia novi compositi cuius esse sustentatur a Deo. Generans autem attingit esse, *prouti hoc includitur in motu*. Unde, remoto generante, cessat motus non autem cessat esse termini eiusdem motus. Simili difficultati respondet S. Thomas (1). « Dicendum, quod actio corporalis agentis non se extendit ultra motum, et ideo est instrumentum primi agentis in eductione formarum de potentia in actum quae est per motum; non autem in conservatione earum, nisi quatenus ex aliquo motu dispositiones in materia retinentur, quibus materia fit propria forma etc. ». In eodem articulo plures obiectiones cum solutionibus invenies.

Instabis. Motus localis causatur ab impellente in corpore impulso. Atqui motus localis existit, absente eo, qui impulit. Ergo motus perseverare potest, absente causa motus.

Resp. Dist. mai. Motus localis causatur ab impellente, quatenus hic imprimat *impetum* ad motum, *Conc.* quatenus *immediate* ipsa mutatio

(1) QQ. dd. De Pot. q. 5. a. 1. ad 7.

loci, seu motus localis, causatur ab eo, *Nego. Conc. min. et nego cons.* Nam *impetus* causatus ab impellente, est qualitas ab eodem causata per *generationem secundum quid*, quae fit per motum alterationis, qui, cessante actione generantis, cessat, atque non est confundendus cum motu locali, qui consequitur productionem *impetus* in corpore impulso. Quapropter productio et conservatio huius *impetus* sequitur generales normas productionis et generationis qualitatum, quae substantiis materialibus inhaerent (cfr. n. 94. II.).

PHILOSOPHIA NATURALIS

PARS SECUNDA

SEU

PSYCHOLOGIA.

99. Secundam Philosophiae Naturalis partem *Psychologiae* nomine designamus; quum enim in ea de vita deque variis viventium gradibus atque operationibus sermo sit, quorum omnium principium formale est anima sive vegetativa, sive sensitiva, sive intellectiva, optimo iure ab *anima*, quae graeco vocabulo φυγή profertur, hanc partem denominamus. Eo autem ordine in *Psychologia* pertractanda procedemus ut prius de vita et de potentiis operativis generatim inspectis agamus, deinde de vita vegetativa, tum de cognitione in genere, ac tandem de vita sensitiva et intellectiva. Quum autem mirabilis unio animae intellectivae cum corpore, ex qua resultat nobilissima creaturarum visibilium *homo*, investigari non possit ante cognitas operationes et virtutes proprias animae humanae, de hac unione postremo loco disseremus.

• * •